

УДК 140.8: 004.738.5: 65.012.8

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.52.19>

ІНТЕРНЕТ-ПОКОЛІННЯ І КОНСЦІЄНТАЛЬНІ ВІЙНИ СУЧАСНОСТІ

Ірина Ломачинська, Юлія Гришина

*Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
факультет суспільно-гуманітарних наук, кафедра філософії та релігієзнавства
вул. Левка Лук'яненка, 13-б, 04212, м. Київ, Україна*

У статті аналізуються особливості розвитку українського Інтернет-покоління, його інформаційно-технологічні можливості та система цінностей. Мета аналізу – з'ясувати особливості формування світоглядних позицій покоління Інтернет у контексті викликів консцієнтальних війн як основної загрози суспільній свідомості сучасної цифрової доби. У статті зазначено, що основним засобом соціального впливу є полімедіа, маніпулятивні можливості яких значно посилюються завдяки поширенню фейкових і діпфейкових технологій. Зазначається, що становлення покоління Інтернет в Україні відбулося дещо пізніше, ніж у провідних країнах світу, що зумовлено переважно технологічними та фінансовими чинниками. Його визначальними рисами є повний доступ до Інтернету та соціальних мереж у дорослому віці та активне та переважне використання цих джерел для отримання та поширення інформації; у типі інформаційних повідомлень перевага надається відеоконтенту, який активно створюється та поширюється самостійно. Трендом серед представників Інтернет-покоління стало транслювання власної позиції через дописи у соціальних мережах, це мало і позитивний ефект, адже перетворило Інтернет-сайти з місця для розваг на платформи із важливими думками і заявами. Саме через потребу у поширенні потрібної інформації стисло і яскраво, Інтернет-покоління вчиться формулювати думки більш зрозуміло для широкого загалу, що робить інформацію доступнішою для всіх її споживачів у Інтернеті. У статті наголошується, що безпека та благополуччя в цифрову добу – це здатність протидіяти ризикам, які може принести цифровий світ, щоб захистити своє фізичне та психічне благополуччя. Українське інтернет-покоління має досить високий рівень самокритичності, що сприяє протидії стратегіям сучасної консцієнтальної війни, йому притаманні індивідуалізм, самовпевненість, більша свобода вираження поглядів, вірність своїм цілям та принципам. Більшість представників українського Інтернет-покоління завжди мають власну точку зору на суспільні події та явища, вони соціально активні та намагаються протидіяти ворожим фейкам за допомогою соціальних мереж.

Ключові слова: Інтернет-генерація, інформаційна війна, гібридна війна, консцієнтальна війна, світогляд, соціальні мережі, інформаційний вплив, цифрова ера.

Актуальність проблеми. Стрімке входження людства в цифрову добу характеризується не лише потужним розвитком телекомунікаційних систем та інформаційно-комунікаційних технологій, але і створенням якісно нового інформаційного середовища життєдіяльності, у якому якість та безпека особистості значною мірою визначається рівнем її критичного мислення та інформаційно-комунікаційних компетентностей. Глобальна війна росії проти України, що здійснюється не лише на полі бою, але й у медійному та інтернет-просторі, засвідчила небезпеки інформаційно-психологічних атак, спрямованих на руйнування суспільної свідомості. Особливо вразливим перед загрозами консцієнтальних (світоглядних) війн є Інтернет-покоління, яке виросло у світі Інтернет-технологій, що і зумовлює актуальність означеного дослідження.

Теоретичною основою дослідження стали праці провідних українських та зарубіжних науковців. Зокрема, основою аналізу інформаційно-психологічних та консцієнтальних

війн сучасності стали дослідження І. Ломачинської, О. Остапенко, S. Karnouskos. Соціально-психологічні та ціннісні аспекти становлення Інтернет-покоління розкриті переважно на основі праць зарубіжних дослідників – S. Cipolletta, D. Mocellin, T. Geoffrey A. Talmon, A. Munsch, S. Oktaviani, Shaun Pichler, Chiranjeev Kohli, Neil Granitz тощо. Особливості самопрезентації Інтернет-покоління проаналізовані в публікаціях C. Shane-Simpson, A. Manago, N. Gaggi, J. Rui, M. Stefanone.

Мета дослідження: з'ясування особливостей становлення світоглядних орієнтирів Інтернет-покоління в контексті загроз консцієнтальних війн сучасності. Мета зумовлює наступні завдання: визначити особливості становлення Інтернет-покоління; дослідити світоглядні виклики консцієнтальної війни в цифрову добу; охарактеризувати вплив стратегій консцієнтальної війни на Інтернет-покоління української нації.

Методи дослідження. Основними науковими методами, які дозволили реалізувати сформульовану в роботі мету, є наступні: компаративного аналізу (порівняння стратегій інформаційних війн сучасності); діалектичний метод, що уможливив проаналізувати предмет дослідження у процесі його становлення. В основі виконання роботи лежить використання таких загальнонаукових методів дослідження: логічний метод – при побудові структури дослідження; аналіз та синтез – в процесі викладу основного змісту роботи; узагальнення – під час написання висновків роботи. У дослідженні використано також метод збору соціологічної інформації – електронне анкетування студентів спеціальності «Філософія» Факультету суспільно-гуманітарних наук Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Основний матеріал. У сучасну цифрову добу активними споживачами інформації є саме представники I Generation – Інтернет-покоління, що відоме під різними іменами, зокрема iGen, Plurals, Founders, Pivotal і Homeland Generation, складається з людей, які народилися приблизно в 1990–2010 роках. Інтернет-покоління інакше відоме як постміленіали або просто Homelanders, має таке ж визначення, як і центеніали, і є еквівалентом I Generation, а також того, що часто називають Zoomers (зумери) [9].

Відповідно до різних джерел, Інтернет-покоління має такі визначальні риси: мали повний доступ до Інтернету і соціальних медіа у період дорослішання; використовують саме Інтернет і соціальні медіа для отримання і поширення інформації [9; 10; 13].

Технології зіграли ключову роль у формуванні уподобань Інтернет-покоління. Як відзначає Geoffrey A. Talmon у дослідженні 2019 року, принаймні 75% представників Інтернет-покоління володіють смарт-пристроями та мають доступ до них кілька разів на годину [6] (серед опитаних нами респондентів смартфонами володіло 100% респондентів, на що, з нашої точки зору, впливають вікові та соціальні параметри). Більшість витрачає щонайменше 9 годин на взаємодію з цифровим контентом щодня. Переважним джерелом інформації є онлайн-відео: 95% переглядають YouTube щодня. Більше половини регулярно створюють власний онлайн-контент, причому значна кількість публікує відео на платформах соціальних мереж принаймні щотижня. Електронні ігри також важливі для Інтернет-покоління; підраховано, що багато хто витрачає більше години щодня на відеоігри) [6].

У дискусіях на тему різних поколінь цифрової доби домінує позиція, що саме глобальне використання Інтернет і соціальних медіа для отримання і поширення інформації є визначальною для I Generation. Для них інформація – складова снєк-культури (від англ. snack – швидкий перекус). Її суть полягає у скороченні контенту при обов'язкових візуальних доповненнях – картинках. Чергування (мерехтіння) коротких меседжів та візуальних подразників з рекламними роликами (як у калейдоскопі) породжує у користувачів феномен кліпового або модульного мислення [8]. Втім, незважаючи на певну примітивність таких

методів для отримання і поширення інформації, старші покоління теж стають активними користувачами соціальних мереж, де і отримують потрібну інформацію. Доступ до цих платформ за допомогою повсюдних технологій дозволив людям документувати майже кожен аспект свого повсякденного життя, презентувати себе та керувати своїми соціальними відносинами онлайн, спілкуватися з друзями, які є частиною їхньої соціальної мережі, і з будь-якої частини світу, бути завжди в курсі того, що відбувається, взаємодіяти з іншими культурами без часових обмежень, отримувати доступ до інформації, що сприяє поширенню інформації про здоров'я, а також сприяти науковим дослідженням і навчанню [1; 11]. Завдяки більшому і легшому доступу до інформації, Інтернет-покоління також часто називають поколінням, що прагне до знань і змін у світі. Часто це саме активна молодь, що швидко поширює власні думки у Інтернеті та вступає у різноманітні дискусії. Хоча, багато дослідників заявляють і про негативні риси представників Інтернет-покоління, адже в результаті надмірного занурення у світ цифрових технологій у молоді формується «кліпове» мислення (здатність сприймати і переробляти інформацію лише маленькими порціями), з яким значно знижується здатність до аналізу та концентрації уваги. Це може призвести до поверхневого підходу до аналізу і, відповідно, до прийняття непродуманих рішень [14].

Сучасне інформаційне суспільство прагне стати суспільством знань, тому на цьому етапі новим рівнем інформаційної війни стає консцієнтальна (смыслова) війна, метою якої є трансформація знань та цінностей націй як цілісних інформаційних систем. Посилення ролі мас-медіа в сучасну цифрову добу, формування їх нової форми – полімедіа, – створює широкі можливості для можливостей маніпулювання суспільною свідомістю. Цьому сприяє поява значних обсягів недостовірної інформації у глобальних соціальних мережах; формування «мозаїчної» культури; підміна реального життя його віртуальним симулякром; посилення децентралізації медіапростору країн тощо [16].

Поняття консцієнтальної війни походить від латинського слова *conscientia* – «свідомість», що дозволяє її визначення як війни на ураження свідомості, спрямованої на руйнування усталеної системи духовних цінностей, уявлень про добро і зло, здатності людини до вільної самоідентифікації [17]. Відповідно, консцієнтальна війна постає як цивілізаційна за змістом, психологічна за формою та інформаційна за засобами. Її основним об'єктом впливу стає ідентичність, здатність людини до самоідентифікації, визначення своєї системи духовних цінностей та свого місця в соціальній спільноті [15, с. 54–55].

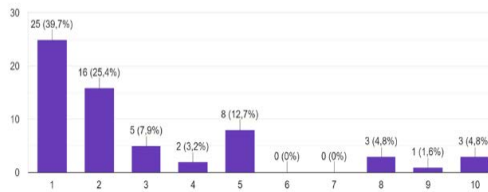
У гібридних війнах сучасності ефективними засобами для маніпуляцій стають Інтернет-ЗМІ, інформаційні повідомлення яких подаються у доступній для користувачів формі. Особливого поширення набуло використання «фейків» – «неправдивої інформації, що цілеспрямовано розповсюджується зацікавленими особами, які переслідують свої (зазвичай політичні) цілі, або бажають заробити на інтернет-трафіку» [4].

Маніпулятивні можливості Інтернет-ЗМІ значно посилюються завдяки поширенню технологій дідфейків – цифрових маніпуляцій з відео, що здійснюється зі зловмисними намірами. Дідфейки поширені в соціальних медіа, за допомогою яких охоплюють широку аудиторію. Оскільки текст, відео, звук є ключовими елементами комунікативної взаємодії у публічній сфері, наслідки їх впливу є значними. Засобами протидії дідфейкам є технологічна грамотність та власна критичність [7].

У цифрову добу розвиток технологій продукує інновації, що стимулюють накопичення суспільних благ. Інтерес молоді до цифрових інструментів також можна пояснити поняттям *digital native* (*цифровий рідний*). Враховуючи високий інтерес молодого покоління до цифрових інструментів, це поняття означає, що здорове почуття громадянської

обізнаності було забезпечено в усьому світі. Одним із обов'язків систем освіти у світі є виховання відповідальних громадян, що здатні протидіяти ризикам цифрової доби (наприклад, захист від залежності від Інтернету та синдрому повторного стресу). Онлайн-ризик можна класифікувати за трьома основними вимірами: поведінка (наприклад, кіберзалякування, кібербулінг); контакт (наприклад, зустріч віч-на-віч після онлайн-контакту, спілкування з особами, які видають себе за іншу особу); зміст (наприклад, вплив насильницького чи агресивного змісту, шкідливої мови, тощо) [3].

7. Чи зіштовхувались Ви з кібербулінгом? (варіант від 1 до 10, де 1 - майже не зіштовхуюсь, а 10 - часто зіштовхуюсь)
63 відповіді



Зокрема, серед опитаних з кібербулінгом в більшій чи меншій мірі зіштовхувались 60% респондентів, переважно ті з них, хто веде активне життя в соціальних мережах, публікують власні фото чи презентують свої здобутки.

Інтернет-покоління схильне до індивідуалізму в плані навчання, спілкування та міжособистісної взаємодії. Інтернет-покоління використовувало технології, щоб навчатися поодиночці, і вони звикли до самотності, їм властивий значно вищий рівень тривоги та депресії [13]. Переважним ресурсом для комунікації представники Інтернет-покоління обирають соціальні мережі.

6. На яких ресурсах Ви найчастіше поширювали особисту інформацію в Інтернеті?
63 відповіді

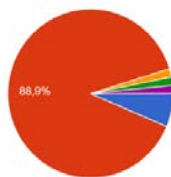


Зокрема, 88,9% респондентів особисту інформацію поширювали саме в соціальних мережах.

Водночас, представники Інтернет-покоління – високоамбітні та впевнені в собі. Вони більш реалістичні в оцінці подій і явищ, вони більш обізнані та поінформовані про те, що відбувається у світі. Їх споживання інформації є більш етичним, і вони мають «більшу свободу вираження поглядів і більшу відкритість до розуміння різних типів людей. Цей широкий погляд на життя дає Інтернет-поколінню унікальний погляд на розуміння інших, намагаючись при цьому залишатися вірними собі, своїм цінностям і цілям [5].

10. Отримавши інформацію сумнівного змісту, Ваша реакція:

63 відповіді

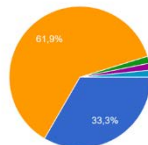


- Довіряю відразу
- Перевіряю на інших ресурсах
- Ділю на 10 і просто беру до уваги
- Якщо людина ідентифікувала зміст як сумнівний, то це ж і є недовіра. Якщо питання в тому, що в мене викликає довіру... Те, що вже перевіряв велик...
- розумію, що це спекуляція і навіть не перевіряю, бо вважаю це витратою часу

Зокрема, отримавши інформацію сумнівного змісту, її перевіряють на інших ресурсах 88,9% респондентів, що свідчить про достатньо високу критичність Інтернет-покоління. Варто зазначити, що початок становлення світоглядних орієнтирів українського Інтернет-покоління співпав з початком загарбницької війни росії проти України, її захопленням українського Криму і військовою агресією на сході нашої держави. Гібридна війна росії значною мірою вплинула на свідомість Інтернет-покоління, і, як свідчить опитування, зробила його більш вибагливим до ворожих інформаційних агресій. Однак, 6,3% респондентів довіряють отриманій інформації без її подальшої перевірки, і це є певною мірою небезпечною тенденцією, на яку варто звернути увагу українським освітнім закладам.

11. Чи вмієте Ви розпізнавати маніпуляцію з інформацією (дезінформацію)?

63 відповіді

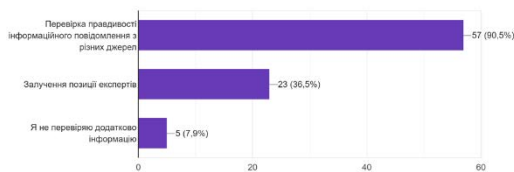


- Так, завжди
- Ні, мені це складно
- Іноді, все залежить від досвідченості маніпулятора
- Все залежить від рівня маніпуляції
- Найчастіше так
- Усі люди якісь маніпуляції розпізнають, а якісь - ні. Я роками навчався багато чому з НПП, вмію працювати зі світоглядом як профе...

Цифрова доба стимулює розвиток маніпулятивних технологій концентральних війн сучасності, що зумовлює необхідність постійного вдосконалення власних інформаційно-цифрових компетентностей та критичного мислення. Зокрема, впевненість у розпізнаванні маніпуляцій з інформацією висловили 33,3% респондентів, 61,9% справедливо зазначили, що все залежить від досвідченості маніпулятора.

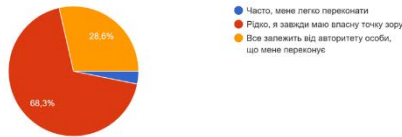
13. Які способи перевірки інформації Ви знаєте?

63 відповіді



Серед способів перевірки інформації найбільш активно використовується перевірка правдивості інформаційного повідомлення з різних джерел (90,5% відповідей), 36,55 респондентів намагалися оцінити об'єктивність інформації опираючись на позицію експертів, однак, майже 8% респондентів додатково інформацію не перевіряє.

14. Як часто Ви змінюєте свою позицію?
63 відповіді



Представники українського Інтернет-покоління переважно впевнені у своїх переконаннях, 68,3% опитаних стверджують, що завжди мають власну точку зору на суспільні події та явища, однак, 28,6% респондентів можуть змінювати власну позицію в залежності від авторитету особи, яка переконує. Однак, серед запропонованих лідерів думки – друзі, батьки, члени сім'ї, родина, викладачі, публічні медійні особи – жоден не набрав лідируючої позиції, що підтверджує вже зазначений рівень критичності у формуванні власних переконань.

Можемо стверджувати, що українські представники Інтернет-покоління є більш свідомими, аніж їх однолітки з інших країн, оскільки нові виклики у інформаційному просторі потребували нових відповідей. Однією із соціальних мереж, де активно поширюють і отримують нову інформацію представники українського інтернет-покоління є Instagram – соціальна мережа, що базується на обміні світлинами, дозволяє користувачам робити світлини, застосовувати до них фільтри, а також поширювати їх через свій сервіс і низку інших соціальних мереж [2]. У цій соціальній мережі українці поширюють фотографії, новини, збори коштів для армії, та різну правдиву інформацію, на противагу російським фейковим новинам. Також, саме відкритий доступ дає велику перевагу означеній соціальній мережі, оскільки, на відміну від телеканалів, доступ до неї мають люди у всіх куточках світу. Аналізуючи інформаційний контент соціальних мереж, С. Shane-Simpson, А. Manago, N. Gaggi та К. Gillespie-Lynch зазначають, що оскільки поширення будь-якої текстової інформації у цій мережі неможливе без додаткових фотографій, дуже зручно одразу ж показувати фотографії з місць подій та накладати текст саме на фотографії [15]. Це також дає можливість поширити інформацію серед більшої кількості людей і впевнитися у тому, що вона буде прочитана, оскільки Інтернет-покоління звикло саме до швидкого отримання потрібної інформації, без великих і складних текстів. Багато соціальних мереж дозволяють поширити інформацію серед більшої кількості людей, саме через «рекомендації». Соціальна ізоляція в Instagram та після отримання «лайку» є нижчою, ніж в офлайн, оскільки Instagram пропонує можливість спілкуватися з іншими людьми.

Висновки. Визначальні риси Інтернет-покоління – повний доступ до Інтернету і соціальних медіа у період дорослішання та активне і переважне використання означених джерел задля отримання і поширення інформації; кліпове мислення; захоплення відеоіграми як для розваги, так і для навчання.

Основною загрозою суспільній свідомості сучасної цифрової доби стають консцієнтальні війни, як визначальна складова гібридних війн сучасності. Метою консцієнтальних війн є руйнування усталеної системи світоглядних орієнтирів і моральних цінностей, і, як наслідок – знищення національної ідентичності. Основним засобом суспільно впливу стають полімедіа, маніпулятивні можливості яких значно посилюються завдяки поширенням технологій фейків та діпфейків.

Аналіз Інтернет-покоління дозволяє стверджувати про їх індивідуалізм, впевненість в собі, критичність, більшу свободу вираження поглядів, вірність власним цілям

і принципам. Українське Інтернет-покоління формувалося під час загарбницької війни росії, що зумовлює необхідність постійного вдосконалення власних інформаційно-цифрових компетентностей та критичного мислення. Переважна більшість опитаних завжди мають власну точку зору на суспільні події та явища, вони соціально активні і намагаються за допомогою соціальних мереж протидіяти ворожим фейкам.

Список використаної літератури

1. Cipolletta, S.; Mocellin, D. Online counseling: Psychologists' attitudes towards new ways of interaction. *Psychother. Res.* 2017. 28. Pp. 909–924.
2. Contributors to Wikimedia projects. Instagram – Wikipedia. Wikipedia, the free encyclopedia. 2011. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Instagram> (date of access: 23.02.2024).
3. Cortesi, S., Hasse, A., Lombana-Bermudez, A., Kim, S., Gasser, U. Youth and digital citizenship+ (plus): Understanding skills for a digital world. Youth and Media. *Berkman Klein Center for Internet & Society.* 2020.
4. Fake News: Develop Your Fact-Checking Skills: Some News Literacy Vocabulary. URL: <https://researchguides.ben.edu/c.php?g=608230&p=4220191>
5. Generation Z. Within the Workforce and in the Workplace: A Bibliometric Analysis. *Frontiers in Psychology.* 2021. 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.736820>
6. Geoffrey A. Talmon. Generation Z: What's Next?. *Medical Science Educator* 2019) 29 (Suppl 1). Pp. 9–11 DOI: <https://doi.org/10.1007/s40670-019-00796-0>
7. Karnouskos S. Artificial Intelligence in Digital Media: The Era of Deepfakes. *IEEE Transactions on Technology and Society.* 2020. 1(3). Pp. 138–147 DOI: <https://doi.org/10.1109/TTS.2020.3001312>
8. Meme noun – Definition, pictures, pronunciation and usage notes. Oxford Learner's Dictionaries. Find definitions, translations, and grammar explanations at Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/meme> (date of access: 23.02.2024).
9. Munsch A. Millennial and generation Z digital marketing communication and advertising effectiveness: A qualitative exploration. *Journal of Global Scholars of Marketing Science.* 2021, 31 (1), Pp. 10-29, DOI: 10.1080/21639159.2020.1808812
10. Oktaviani S. Students' Anxiety on iGeneration of Poststructuralism at SMA Kuala Kapuas and Palangka Raya: Journal article. 2023. 14 p.
11. Rui J., Stefanone M. Strategic self-presentation online: A cross-cultural study. *Comput. Hum. Behav.* 2013. 29. Pp. 110–118.
12. Shane-Simpson C., Manago A., Gaggi N., Gillespie-Lynch K. Why do college students prefer Facebook, Twitter, or Instagram? Site affordances, tensions between privacy and self-expression, and implications for social capital. *Comput. Hum. Behav.* 2018. 86. Pp. 276–288.
13. Shaun Pichler, Chiranjeev Kohli, Neil Granitz. DITTO for Gen Z: A framework for leveraging the uniqueness of the new generation. *Business Horizons.* 2021. 64 (5). Pp. 599–610.
14. Довгодько Т., Драпогуз В., Корчук О. Ціннісний світ покоління Z. URL: https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/55009/1/5_17_2022_zbirnyk_Rudnytska-50-52-TEZI.pdf.
15. Ломачинська І.М., Алексеєнко О.В. Релігійна ідентичність як засіб маніпулювання в концентральних війнах сучасності. *Актуальні проблеми філософії та соціології.* 2023. 43. С. 53–58.
16. Ломачинська І.М., Ломачинський Б.Г. Роль медіакультури в інформаційних війнах сучасності. *SKHID.* 2022. 3(3). С. 66–73.
17. Остапенко М. Концентральна війна як елемент гібридної війни. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* 2022. 22. С. 1–12.

THE INTERNET GENERATION AND CONSCIOUSNESS WARS OF TODAY**Irina Lomachinska, Yulia Hryshyna***Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Faculty of Social Sciences and Humanities,
Department of Philosophy and Religious Studies
Levka Lukyanenko str., 13-b, 04212, Kyiv, Ukraine*

The article analyzes the peculiarities of the development of the Ukrainian Internet generation, its information and technological capabilities and value system. The purpose of the analysis is to find out the peculiarities of the formation of worldview positions of the Internet generation in the context of the challenges of conscientious wars as the main threat to the public consciousness of the modern digital age. The article states that the main means of social influence is polymedia, the manipulative capabilities of which are significantly increased due to the spread of fake and deep-fake technologies. It is noted that the formation of the Internet generation in Ukraine took place somewhat later than in the leading countries of the world, which is due mainly to technological and financial factors. Its defining features are full access to the Internet and social networks in adulthood and the active and predominant use of these sources to obtain and disseminate information; in the type of informational messages, preference is given to video content that is actively created and distributed independently. Broadcasting one's own position through posts on social networks has become a trend among members of the Internet generation, and this has had a positive effect, because it has turned Internet sites from a place for entertainment into platforms with important opinions and statements. Precisely because of the need to disseminate the necessary information concisely and vividly, the Internet generation learns to formulate opinions more clearly for the general public, which makes information more accessible to all its consumers on the Internet. The article emphasizes that safety and well-being in the digital age is the ability to counter the risks that the digital world can bring in order to protect one's physical and mental well-being. The Ukrainian Internet generation has a fairly high level of self-criticism, which contributes to countering the strategies of modern conscientious warfare, it is characterized by individualism, self-confidence, greater freedom of expression, loyalty to one's goals and principles. The majority of representatives of the Ukrainian Internet generation always have their own point of view on social events and phenomena, they are socially active and try to counter hostile fakes with the help of social networks.

Key words: Internet generation, information war, hybrid war, conscious war, worldview, social networks, information influence, digital era.